

5. ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ

5.1. Ερωτήσεις ελεύθερης ανάπτυξης

5.1.1. Να διαβάσετε το ακόλουθο απόσπασμα από τα *Φιλολογικά Απομνημονεύματα* του Κώστα Βάρναλη και να απαντήσετε στις ερωτήσεις που δίνονται μετά από αυτό.

Την άλλη μέρα το μεσημέρι ανέβαινα τις σκάλες του υπουργείου της Παιδείας. Είχα ύφος... σπουδαίο! Νόμιζα πως είμαι κάτι. Πήγαινα να δώσω το “παρόν” στον τμηματάρχη της Μέσης Εκπαιδευσεως, τον κ. Φίλιππον Γεωργαντά, που μόλις είχε επανέλθει στην υπηρεσία. Ήταν ο συντομότερος τρόπος να μάθει το υπουργείο πως γύρισα από το Παρίσι. Γιατί είχα αργήσει πολύ από την ημέρα που με ανακαλέσανε..

Το γραφείο του κ. τμηματάρχη ήτανε φίσκα γεμάτο. Τεντώνω λοιπόν τους αγκώνες μου δεξιά και αριστερά με όση δύναμη είχα. Δίνω μια με το γόνατο προς τα μπρος. Κι όλη η “συμπαγής μάζα” του πλήθους χώρισε στα δυο και μου έκανε τόπο να περάσω. Γυρίσανε και με κοιτάζανε με σεβασμό. Περνώ πρώτος και στέκομαι μπροστά στον κ. τμηματάρχη. Περίμενα να μου δώσει το λόγο. Αυτός τίποτα. Δε γύρισε να με δει. Μιλούσε με άλλους, που ζυγώνανε το τραπέζι από τα πλάγια. Τότες απλώνω τα χέρια μου και πιάνομαι στερεά από τις δυο άκρες του τραπεζιού. Μα ο κ. τμηματάρχης πάλι δεν γύρισε να με δει. Τότες πατάω τη φωνή: - Κύριε τμηματάρχα! Είμαι ο τάδε. Έρχομαι από το Παρίσι. (Αίσθηση στο “λαό!...”).

Ο κ. τμηματάρχης μειλίχιος και πατρικός γύρισε, με είδε και είπε:

- Καλώς ορίσατε κύριε Τάδε.

- Θεώρησα καθήκον μου να παρουσιασθώ ενώπιόν σας και να σας αναφέρω ότι συνεμορφώθην με την διαταγήν της ανακλήσεώς μου.

- Καλώς επράξατε, κύριε Τάδε. Σας γνωρίζω πολύ καλά από την μέχρι τούδε υπηρεσίαν σας. Είσθε εκ των καλών λειτουργών της μέσης εκπαιδευσεως. Αλλά δημοτικίζετε λιγάκι.

Αυτό το “δημοτικίζετε λιγάκι” το είπε με επιτιμητικό και θωπευτικό μαζί ύφος.

- Πολύ μάλιστα, του απάντησα σταθερά και ντόμπρα. Άλλωστε το ήξερα κι ο ίδιος πως δημοτικίζω πολύ. Όλος ο “λαός” τινάχτηκε άμα άκουσε αυτή μου την απάντηση. Ποιος είναι, μπρε, αυτός ο θρασύς! Θα έχει, φαίνεται, μέσα δυνατά.

Ο κ. τμηματάρχης πάλι δεν έχασε την αυτοκυριαρχία του. Και με το ίδιο γαλήνιο ύφος, λιγάκι πιο αυστηρό και τεντώνοντας τη ραχοκοκαλιά του μου είπε:

- *Ημπορείτε εις την ιδιωτικήν σας ζωήν να φρονήτε και να γράφετε όπως σας αρέσει. Όμως εάν εις την δημοσίαν σας υπηρεσίαν μοι καταγγελθή η παραμικροτέρα παράβασις του καθήκοντος, θα είμαι αμείλικτος.*

Ο “λαός” πάλι κατέβασε το κεφάλι. Συμφωνούσε. Μα συμφωνούσα κι εγώ. Και είπα:

- Μείνατε ήσυχος, κύριε Γεωργαντά.

Τον αποχαιρέτησα κι έφυγα.

Κατεβαίνοντας τις μαρμαρένιες σκάλες, ένιωθα μια πικρίλα στο στόμα

- Τσιμέντο να γίνετε όλοι σας, μουρμούριζα. Με στείλατε να σπουδάσω νεοελληνική λογοτεχνία: μεσαιωνική, κρητική, σύγχρονη, δημοτικά τραγούδια, Διγενή Ακρίτα, Ερωτόκριτο, Σολωμό. Και τώρα μου λέτε: αν κάνεις πως ανοίγεις το στόμα σου ν’ αναφέρεις αυτά τα άθλια ονόματα και πράματα, θα σου τρίψουμε τη μούρη. Τσιμέντο να γίνετε!

(Κώστα Βάρναλη, *Φιλολογικά Απομνημονεύματα*, εκδ. Κέδρος, Αθήνα 1981, σσ. 237-240, επιλεγμένα αποσπάσματα)

- α) Η συγκεκριμένη σκηνή με τον Βάρναλη προφανώς αποτυπώθηκε και στη μνήμη του κ. τμηματάρχη του υπουργείου Παιδείας. Πώς θα την περιέγραφε στα δικά του απομνημονεύματα;
- β) Αν χρειαζόταν ο Βάρναλης να μην πάει αυτοπροσώπως στο υπουργείο Παιδείας, αλλά να στείλει το αυτοβιογραφικό του σημείωμα στον κ. τμηματάρχη, στο οποίο θα προέβαλε την προσφορά του ως δασκάλου στην εκπαίδευση (κατά τα έτη 1908-1919), καθώς και τις σπουδές του στο Παρίσι, για να επιτύχει την τοποθέτησή του σε σχολείο της αρεσκείας του, πώς θα συνέτασσε το αυτοβιογραφικό του;

Για τη σύνταξη του αυτοβιογραφικού σημειώματος του Βάρναλη μπορείτε να αξιοποιήσετε τα εξής στοιχεία:

- Γέννηση: Πύργος Βουλγαρίας, 1883
- Σπουδές: Πτυχίο Κλασικής Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, 1908.
- Βιοπορισμός: 1908-1919: Διορισμός του στην Αμαλιάδα ως ελληνοδιδασκάλου, σχολάρχης στην Αργαλαστή, Μέγαρα, Κερατέα, καθηγητής σε γυμνάσια του Πειραιά.
- Μετεκπαίδευση στο Παρίσι με κρατική υποτροφία στη Νεοελληνική Φιλολογία και Αισθητική, 1919.
- Αναγκαστική διακοπή της μετεκπαίδευσης ύστερα από τηλεγραφική διαταγή του υπουργείου Παιδείας και επιστροφή στην Ελλάδα για ανάληψη υπηρεσίας, 1924.

5.1.2. Το ακόλουθο απόσπασμα περιγράφει τις τελευταίες στιγμές της εξέγερσης του Πολυτεχνείου, το Νοέμβρη του 1973.

Ομάδα αξιωματικών και άντρες των δυνάμεων καταδρομών ακολουθώντας το άρμα μπαίνουν στο Πολυτεχνείο πυροβολώντας. Εντρομοι και εμβρόντητοι οι σπουδαστές κυριεύονται από φοβερή αγωνία μπροστά στον έσχατο κίνδυνο.

Κι αρχίζει ύστερα η έξοδος.

Εκείνοι που ήταν κοντά στην πύλη βγαίνουν πρώτοι. Οι περισσότεροι όμως πηδούν πάνω από τα κιγκλιδώματα και από τα παράθυρα. Κάτω από την πίεση του πλήθους πέφτει τμήμα από το κιγκλίδωμα της οδού Στουρνάρα. Από το άνοιγμα αυτό φεύγουν οι σπουδαστές κατά μάζες. Κατευθύνονται προς όλα τα σημεία και απομακρύνονται.

Αρχίζει όμως τότε για τους σπουδαστές ένα νέο μαρτύριο. Καταδιώκονται, βρίζονται και κακοποιούνται βάνουσα. Πολλοί από τους κατώτερους αξιωματικούς είχαν χάσει την ψυχραιμία τους. Μάταια ο Αρχηγός και ο Διευθυντής της Αστυνομίας διάταζαν τους αστυνομικούς να μη προβαίνουν σε βίαιες εκδηλώσεις εναντίον των εξερχομένων. Πολλοί αξιωματικοί και στρατιώτες όμως παρεμβαίνουν και προστατεύουν τους φοιτητές. Πολλοί φοιτητές μιλούν στις καταθέσεις τους με πραγματική συγκίνηση για τη βαθιά ευγνωμοσύνη τους προς τους άγνωστους αυτούς σωτήρες τους, όπως τους αποκαλούν.

Μπροστά στην πύλη του Πολυτεχνείου δημιουργείται από τους στρατιώτες διάδρομος από τον οποίο περνάνε οι εξερχόμενοι που κατευθύνονται προς την οδό Τοσίτσα. Μέσα στο Πολυτεχνείο οι στρατιώτες βοηθούν, προστατεύουν τους φοιτητές και βοηθούν τους αδύναμους για να πηδήσουν το ψηλό κιγκλίδωμα. Ακόμα και επεισόδια έλαβαν χώρα μεταξύ των αστυνομικών και των στρατιωτών που προσπαθούσαν να σώσουν τους σπουδαστές από το καταδιωκτικό μένος της αστυνομίας.

Φεύγοντας και απομακρυνόμενοι από το Πολυτεχνείο οι σπουδαστές, τους ανέμεναν αγωνιώδεις εκπλήξεις. Από παντού τους καταδιώκουν και τους χτυπούν. Στις ταράτσες των γύρω κτηρίων επισημαίνονται από το Διοικητή της Αστυνομίας προσωπικά ελεύθεροι σκοπευτές που επιτελούσαν φονικό έργο.

Μέσα στο πανδαιμόνιο της εξόδου, των φωνών, των κραυγών, των οιμωγών, των καταδιώξεων και των πυροβολισμών έπεσαν πολλοί τραυματίες, που αποτελούν το μεγαλύτερο ποσοστό του ολικού αριθμού των αιματηρών γεγονότων.

Υστερα έληξε η επιχείρηση με την αποχώρηση των στρατιωτικών τμημάτων, κανονικά συντεταγμένων. Τα τμήματα φεύγοντας τραγουδούσαν (εμβατήρια) και οι αστυνομικοί που τους έβλεπαν χειροκροτούσαν.

Υστερα από μερικές ώρες κηρύσσεται ο στρατιωτικός νόμος.

(Από το βιβλίο του Γιάννη Γιάννου, *Πολυτεχνείο '73. Εορταστική Ανθολογία*, εκδ. Gutenberg, Αθήνα 1984, σσ. 60-61)

Με την υπόθεση ότι ζήσατε τα γεγονότα της εξέγερσης του Πολυτεχνείου αποφασίζετε σήμερα, μετά την παρέλευση τόσων χρόνων, να γράψετε τα απομνημονεύματά σας, για να διασώσετε στη συλλογική μνήμη την προσωπική σας μαρτυρία.

Πώς θα γράφατε το τμήμα των απομνημονευμάτων σας που θα αναφέρεται στα γεγονότα που περιγράφει το ανωτέρω απόσπασμα, αν συμμετείχατε σ' αυτά ως:

- α) ένας από τους φοιτητές- σπουδαστές, που ήταν κλεισμένοι στο Πολυτεχνείο, και στη συνέχεια, μετά την επέμβαση του στρατού και της αστυνομίας, καταδιωχθήκατε από τα όργανα της τάξης και τραυματιστήκατε από ελεύθερους σκοπευτές,
- β) ένας από τους περιοίκους, που δεν είχατε το σθένος να εκδηλώσετε ενεργητικά τη συμπαραστάσή σας στον αγώνα των φοιτητών, αλλά παρακολουθήσατε τα γεγονότα ώρα την ώρα και, όταν χρειάστηκε, προσφέρατε καταφύγιο σε κάποιους καταδιωκόμενους από τα όργανα της τάξης φοιτητές;

Να συνθέσετε τουλάχιστον τη μία παραλλαγή.

5.1.3. Να αφηγηθείτε τα συμβάντα που αναφέρει το ακόλουθο ποίημα, όπως φαντάζεστε ότι θα τα έγραφε η ίδια η Λένω Μπότσαρη στα απομνημονεύματά της -αν φυσικά επιζούσε- πολλά χρόνια μετά από τότε που συνέβησαν.

*Όλες οι καπετάνισσες κι οι καπετανοπούλες
όλες στην Άρτα πέρασαν, στα Γιάννινα τις πάνε.
Κι η Λένω δεν επέρασε, μήτε σκλάβα πηγαίνει,
Μον' πήρε δίπλα τα βουνά, δίπλα τα κορφοβούνια.
Πέντε Τούρκοι την κυνηγούν, πέντε τζοχανταραίοι.
Γυρίζ' η Λένω και τους λέει και με θυμό τους κρένει:
- Πού πάτε, βρε βρωμότουρκοι και σεις παλιοζαγάρια;
Εγώ' μ' η Λένω Μπότζαρη, η αδερφή του Γιάννη
π' έκαμε την Αρβανιτιά και ντύθηκε στα μαύρα!*

(Κ.Ν.Α. Α' Γυμνασίου, σ. 157)

5.2. Ερώτηση συνδυασμού σύντομης απάντησης και ελεύθερης ανάπτυξης

Αφού διαβάσετε τα αποσπάσματα των απομνημονευμάτων που ακολουθούν να απαντήσετε στις εξής ερωτήσεις:

- α) Πώς θα μεταδίδατε εσείς, ως πολεμικός ανταποκριτής, το περιεχόμενο του αποσπάσματος Α; Να γράψετε το σχετικό κείμενο.
- β) Ποιοι λόγοι μπορούμε να υποθέσουμε ότι οδήγησαν τον Μαζαράκη Αινιάνα να γράψει τις αναμνήσεις του υπό μορφή ημερολογίου;
- γ) Ποια ειδικότερη πρόθεση του συγγραφέα νομίζετε ότι προβάλλεται σε κάθε απόσπασμα;

Α) Στον Άγιο Ιωάννη

Αμέσως μετά από το Τσόρνοβο κατηφόρισα μαζί με τους άντρες μου για τη Νάουσα. Οι Ναουσαίοι μας υποδέχθηκαν με πραγματικό ενθουσιασμό και μας φιλοξένησαν με χίλια καλά... Ξεκουραστήκαμε για λίγο... Η ώρα ήταν πάνω κάτω τρισημίσι. Αποφάσισα να επιτεθώ τα χαράματα. Σκόρπισα τους άντρες μου μέσα στους θάμνους και περίμενα. Σαν έπιασε να αχνοφέγγη, μάζεψα τους

άντρες μου και αφού τους έδωσα τις τελευταίες οδηγίες, χωριστήκαμε σε τρεις ομάδες και επιτεθήκαμε από τρεις διαφορετικές μεριές εντελώς ξαφνικά. Οι Ρουμανοβούλγαροι, μόλις κατάλαβαν ότι περικυκλώθηκαν από Έλληνες αντάρτες, ετοιμάστηκαν να πολεμήσουν όπως όπως. Τρόπος να ξεφύγουν δεν υπήρχε. Επηκολούθησε μεγάλη συμπλοκή, όπου σκοτώθηκαν δέκα Ρουμανοβλάχοι και σφάχτηκαν τρεις χιλιάδες ζωντανά, κατσίκια και πρόβατα μέσα στις μάντρες τους. Απ' τους δικούς μας σκοτώθηκε ο Μαυρομάτης απ' το χάνι της Μηλιάς, χωρίς κανείς άλλος να πάθη το παραμικρό.

(Βασιλείου Σταυρόπουλου “Απομνημονεύματα”. στο βιβλίο *Ο Μακεδονικός Αγώνας Απομνημονεύματα*, εκδ. Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου Αίμου, Θεσσαλονίκη 1984 σ. 434)

Β) *Ήτο καιρός πλέον να επιστρέψω εις τας Αθήνας. Άφησα την Μακεδονίαν ικανοποιημένος. Η επαφή μου με την χώραν, τα προξενεία, τους μητροπολίτας, μου είχαν δώσει μίαν ζωντανήν εικόνα της καταστάσεως της Μακεδονίας. Ενώ είχα βρη προηγουμένως εις την Θεσσαλονίκην την ελληνικήν αντιπροσωπείαν άβουλον, εις πλήρη αμηχανίαν, μη αντιλαμβανομένην την πραγματικήν θέσιν των ζητημάτων, την άφηνα εις τα στιβαρά χέρια του Κορομηλά.*

(Περικλέους Αλεξ. Αργυροπούλου, “Ο Μακεδονικός αγών - Απομνημονεύματα”, ό.π. σ. 37)

Γ) *Μετά τέσσερις ημέρες ήλθεν εις Χρούπιτσαν ο καπετάν Καραβαγγέλης από το Στρέμπενο και με παρακάλεσε να πάμε εις το βουνό του Λεχόβου, όπου έμαθεν το Σάββατο βράδυ θα περάση ο βοϊβόδας Νικολώφ από τη Μακρένα με τα παλληκάρια του και πρέπει να κάμωμεν καρτέρι. Σηκόθηκα και πήγα με τον Καραβαγγέλη εις το υποδειχθέν μέρος. Το βράδυ όμως επέρασε ο Νικολώφ με τους 14 άνδρες από το μονοπάτι της Ζαγορίτσιανης, αλλά κακή μας τύχη το παλληκάρι, ο Μήτσος Γιαντή Μπελιάς, πριν έλθουν κοντά επυροβόλησε κι εκείνοι έστριψαν πίσω και τους χάσαμε ένεκεν του μεγάλου σκότους. Ο Γιαντή Μπελιάς όμως εσκότωσεν ένα, σε μας όμως εχάλασε το καρτέρι μας. Έφυγα άπρακτος και στενοχωρημένος εις Χρούπιτσαν.*

(Ναούμ Σπανού, “Αναμνήσεις εκ του Μακεδονικού αγώνος”, ό.π. σ. 358)

Δ) Το Μάρτη επήρα μία τυπική άδεια εκπαίδευσης για το εξωτερικό, όπως γίνονταν για τους αξιωματικούς που επήγαιναν στη Μακεδονία. Έβγαλα διαβατήριο ως Αθανάσιος Νικολαΐδης, έμπορος... Αποβιβάστηκα στη Θεσσαλονίκη... Επήρα υπαλλήλους... Ενοικίασα το επάνω από το ζαχαροπλαστείο Φλόκα (του γνωστού σήμερα και στην Αθήνα ζαχαροπλάστη) πάτωμα. Μετέφερα εκεί τις ραπτομηχανές... Το γραφείον αντιπροσωπειών με ευκόλυνε στην εθνικήν εργασία, που είχε πια προχωρήσει...

(Αθανάσιου Σουλιώτη-Νικολαΐδη, "Ο Μακεδονικός αγών - Η Οργάνωσις Θεσσαλονίκης 1906-1908", ό.π. σ. 294)

Ε) Γυρίζαμε αδειούχοι στη Θεσσαλονίκη και στην ομάδα μας μαζί με μερικούς άλλους ήταν ο καπετάν Στριμπίνας και ο γιος του. Στο δρόμο, έξω από τη Δράμα αρρώστησε από χολέρα. Με κόπο τον μεταφέραμε στο εκεί νοσοκομείο λοιμωδών... Αναγκάστηκα να μείνω στη Δράμα κοντά του, γιατί δεν ήθελα να αφήσω το ατρόμητο αυτό παλληκάρι, τον καλό σύντροφο, να πεθάνει σε ξένο περιβάλλον... Τόσους πολέμους και κακουχίες είχε περάσει ο καϋμένος ο Στριμπίνας και όταν περίμενε, όπως μου έλεγε "να ζήση πια με την οικογένειά του σαν καλός χριστιανός", τον βρήκε η φοβερή αυτή ασθένεια που έκαμε τόσα θύματα στο στρατό μας...

(Αλέξανδρου Ζάννα, "Μακεδονικός αγών, αναμνήσεις", ό.π. σ. 141)

ΣΤ) 30-4-1905

Έπρεπε να περάσωμεν την επόμενην νύκτα τον Αλιάκμονα μετά πάσης ταχύτητος και να πιάσωμεν απέναντι τα βουνά και τα δάση του Βερμίου. Υπήρχε μοναδικόν πέρασμα με σχεδίαν κοντά εις το μοναστήρι του Αγίου Ιωάννου του Προδρόμου, προς την οδόν της Βεροίας. Αλλ' εκεί εφύλαττε τουρκικόν απόσπασμα (καρακόλι). Έπρεπε λοιπόν νύκτα να επιτεθώμεν αιφνιδίως, να φονεύσωμεν ή να αιχμαλωτίσωμεν την φρουράν και ταχέως να διαπεραιωθώμεν... Περικυκλώνομεν τας καλύβας και συλλαμβάνομεν δεκατρείς με μορφάς απαισίας.

(Μαζαράκη-Αιινάνας, "Μακεδονικός αγών - Αναμνήσεις Μαζαράκη Αιινάνας", ό.π. σ. 229)

5.3. Ερώτηση σύντομης απάντησης

Τα ακόλουθα αποσπάσματα αναφέρονται στην επανάσταση του Στρατιωτικού Συνδέσμου του 1909. Το πρώτο, ιστορικό κείμενο, προέρχεται από την Ιστορία του Ελληνικού Έθνους της Εκδοτικής Αθηνών, ενώ το δεύτερο από τα απομνημονεύματα του Ν. Ζορμπά, αρχηγού του Στρατιωτικού Συνδέσμου και πρωτεργάτη της επανάστασης του 1909. Αφού τα διαβάσετε προσεκτικά να απαντήσετε στις ακόλουθες ερωτήσεις:

- α) Ποιες πληροφορίες από αυτές που περιέχονται στα απομνημονεύματα, εμφανίζονται και στο ιστορικό κείμενο και ποιες αποσιωπώνται; Να υποθέσετε τους λόγους της επιλεκτικής αυτής αξιοποίησης των πληροφοριών.
 - β) Να αξιολογήσετε τα δύο κείμενα με κριτήριο την πειστικότητα στην αιτιολόγηση των ιστορικών γεγονότων που αναφέρονται.
 - γ) Να χαρακτηρίσετε το ύφος του κάθε κειμένου και να δικαιολογήσετε τις υφολογικές διαφορές που παρουσιάζουν, λαμβάνοντας υπόψη σας το είδος κάθε κειμένου.
- A.** *Το κίνημα έγινε δεκτό από την πλειοψηφία του παγκόσμιου τύπου με αρνητικά σχόλια. Το αποκαλούσαν κακή απομίμηση των Νεοτούρκων, με λίγες ελπίδες επιτυχίας, και τόνιζαν τους κινδύνους που θα προέκυπταν από μια εκθρόνιση ή παραίτηση του Γεωργίου. Είναι φανερό ότι η ανησυχία αυτή, υπερβολική όπως αποδείχτηκε από τα κατοπινά γεγονότα, οφειλόταν μάλλον στο φόβο των εκπροσώπων του Διεθνούς Οικονομικού Ελέγχου ότι η Ελλάδα δεν θα ήταν πια σε θέση να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της προς τους δανειστές της και ότι αποχώρηση του βασιλιά θα σήμαινε και την απώλεια της σημαντικότερης εγγύησης σταθερότητας. Η κυριότερη “προστάτιδα” δύναμη της Ελλάδος, η Αγγλία, αντιμετώπισε το κίνημα στο Γουδί με δυσφορία. Ο αστάθμητος εθνικισμός των κινηματιών και η εχθρική προς τα μέλη της βασιλικής οικογένειας στάση τους έκανε τους Άγγλους να φοβούνται μια ακόμη εστία αναστάτωσης στη Μεσόγειο. Ο βασιλιάς της Αγγλίας μάλιστα ζήτησε από αγγλικά πολεμικά, που βρίσκονταν σε ελληνικά λιμάνια, να παρατείνουν την παραμονή τους εκεί.*

(Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τόμος ΙΔ', σσ. 260 και 263, αποσπάσματα)

B. *Εν τούτοις η αντίδρασις υφίστατο υπολανθάνουσα εκ μέρους αυλοκόλακων, τραπεζιτών και πλείστον εις τα κόμματα ανηκόντων φανατικών και ιδίως εκ των εις τας επαρχίας...*

Τους αυλοκόλακας παρηκολούθησαν εις το αντιδραστικόν έργον και η υπό εφημερίδων τινών καλουμένη αριστοκρατική κοινωνία των Αθηνών, ήτις κατά το πλείστον αποτελείται, ως γνωστόν τοις πάσιν, εξ ανθρώπων πλουσιάντων εις το εξωτερικόν δι' οιασδήποτε μεθόδου και εχόντων ως μόνα προσόντα το χρήμα, την επίδειξιν, την αδιαφορίαν προς τα αφορώντα εις την Πατρίδα και κυρίως εις την ελευθεριότητα και τα ήθη. Οι τοιούτοι αριστοκράται δεν έπαυσαν, κηδόμενοι της δήθεν κινδυνευούσης δυναστείας, να λέγωσι και να πράττωσιν ενταύθα και εις το εξωτερικόν παν ό,τι ήτο εφικτόν κατά του Συνδέσμου.

Οι τραπεζίται εβεβαίουν ότι τα οικονομικά της Χώρας έβαινον κατά κρημνών, ότι έπαυσαν σχεδόν άπασαι αι επιχειρήσεις και αι συναλλαγαι, ότι η πίστις του Κράτους εξέλιπεν εν τω εξωτερικώ και ότι το δάνειον είναι αδύνατον να πραγματοποιηθή εφ' όσον η εν τω τόπω κατάστασις είναι ανόμαλος, ή μάλλον εφ' όσον υφίσταται ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος. Προσέθετον δε ότι ο Δ.Ο. Έλεγχος θα ζητήσει την επέμβασιν των δυνάμεων προς εξασφάλισιν των δανειστών του Κράτους κλπ.

Το κίνημα του Σ. Συνδέσμου εχαρακτηρίσθη υπό του Ευρωπαϊκού τύπου ως αντιδραστικόν και όμοιον περίπου προς την επανάστασιν των Νεοτούρκων ούς, ως ούτος διετείνεται, εμιμήθησαν οι Έλληνες Αξιωματικοί. Αι ευρωπαϊκαί εφημερίδες εδημοσίεον καθ' εκάστην σχεδόν δριμύτατα άρθρα κατά του Σ. Συνδέσμου, κατακρίνουσαι τους αξιωματικούς δια το κίνημα των και υμνούσαι τον Βασιλέα δια την υπέρ της χώρας εν γένει δράσιν του λαμβάνουσαι δε πληροφορίας ανακριβείς παρ' αντιδραστικών, εδημοσίευσαν ότι ο Σ. Σύνδεσμος προτίθεται να καταλύση την Δυναστείαν και ν' ανακηρύξη Δικτατορίαν, ή Πρίγκιπα τινα βασιλέα, ότι εν Ελλάδι λαμβάνουν χώραν σοβαράι ταραχαί, ότι ο Βασιλεύς θα αναγκασθή, ή μάλλον απεφάσισε ν' αναχωρήση κτλ.

(Σκουλάτου Β., Δημακόπουλου Ν. & Κόνδη Σ., *Ιστορία Νεότερη και Σύγχρονη*, τεύχος Γ,

Γ' Λυκείου, ΟΕΔΒ, σσ. 18-19).